

Quod situm urbis Iudeorum secutus est. Cap. XXVII.

Prisci ludzi Metropolim suam diuino consilio longè à mari in montibus considerunt, i Plato quoq; quam in Legibus condit urbem, in simili Hierosolymorum loco eum constituit, ut uideatur ad urbem Hebreorum respiciens uerba composuisse. Ferme namq; inquit, ô amici, octoginta stadijs à mari aberit hæc ciuitas, portumq; habebit quæ optimum, & agros, regionemq; secundissimam: cauebitur autem, ne alla ciuitas prope nimium sit. Maritimam enim condere non debemus, né alienis moribus uarijs ut libusq; faciliter corrumperatur. Cum autem octoginta stadijs distet à mari, portus faci optimè sit, nec utilite, iucunditateq; maris omnino priuatur, nec ita facile moribus alienis repleta nequitiad fovebit.

Scholia in Cap. XXVII.

Vrbem, quam sue Politie destinavit, ita descripsit Plato, ut Hierosolymorum ciuitatem descripsisse uideatur. Ex eo colligendum, quanti tam urbem, Iudeorum Gentem & leges sicerentur. Cum Iudeorum olim regia Metropolis longè à mari abfuerit, & in mōribus condita fuerit, & frumentum terram habuerit: & Plato talen aliquam debere esse ait, tanquam ipsi in Legibus condit.

De Providentia. Cap. XXVIII.

Prudentia
diuina af-
fertio ex Pla-
to.

Vnde此 autem de Legibus omnium rerum ministrarum etiam curam & gubernationem Deo creatori attribuit: impietasq; crimen illos accusat, qui non agi, gubernari cōomnia diuinitus putatis. Primum enim inquit, Deum iam ambo conceditis, uidere, audire, scireq; uniuersa, nihilq; ipsum penitus effugere, atq; latere posse. Eſt ne ita, inquit, an alter: Ita prius. Quid porro, postne Deum omnia concedimus, an contra: non est negligandum, inquit, omnia Deo possibilia esse: optimum autem esse omnes cōcorditer iam concessimus. Nonne igitur delicia quadam ocioq; permicio, teneri Deus uidebitur, sic cum polsit & sciat, uniuersum gubernare negligit? Rectissime id abs te dictum est, inquit. Deum igitur putare debemus quanto melior, potenterq; carteris est: immo uero potentissimus, atq; optimus, & sapientissimus omnibus simul prouidere. Non enim has est aliter omnino opinari, falsumq; omnino est, non habere curam artificem his de rebus quas artificio suo efficit. Et post pauca: Nulla, inquit, mundi pericula Dei prouidentia effugit: nam cū pars totius gratia, non totum partis factum sit, nullus penè totum gubernat, nisi parti quoq; prouideat. Et post ali quia: Nec enim neglexeris recte faciens, nec si in profundum terræ deueniris, aut si in celum euolaris: sed supplicio congruentia uexaberis, aut hic, aut apud inferos: quod mihi de illis etiam dictum putato, quos tu, quoniam magnos de patruis scelere quodam euasisti uideisti, à miseria in beatitudinem uenisse dicebas. Hæc nonne similia illis sunt? Quo ibo à spiritu tuo: te ubi à facie tua me abscondam? Si ascendero in celum, tu illuc es: si descendero ad infernum, adest. Si sumpero pennas uentorum, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua ducet me.

Scholia in Cap. XXVIII.

Ex potentia, sapientia & bonitate Dei, recte collegit Plato Mundum & res que in eo sunt uniuersas, non cufi uolui & confundis ed ecceſti τὴν προνοίαν Architeceti & Demiurgi sapientissimi mi administrari. Frustra etiam sceleratos cogitare, de uitanda ultiione diuina, que lenio procedens grada, tarditatem supplicij gravitate pene compensat, idem Plato indicauit. Hæc Platonicæ congruant & gregie sacris literis.

ARGYMENTVM IN LIBRVM XIII.

Eusebij de Preparatione Evangelica.

VAP sunt partes libri decimtertiij. Vna, dependens à superioris ἡγεμονίαι Philosophis Platonis & Hebraic Theologij, in qua disputat, de mythologis Poetarum, de Deo quod is autor malo nō sit. de codem quod sit ἀπόστολος, de non mutanda uera sententia de Diis, etiam si capitul periculum subiungit, de uiris fortibus qui etiam post funera patriæ profunt. De his agit in 7 primis capitibus. Altera complectitur accusationem Platonis, cuius hæc capita sunt.

1. Quod de Diis in bonam & malam partem scripsit, & ex eodem ore calidum & frigidum deponit. 2. Quod demones ingentis confignoscunt, eos in duos ordines parum scitè diuisit, quorum alter eorum est, qui τὸν φύσει malo funt, alter autem eorum, qui natura boni sunt. 3. Quod prodigiolum commentum τοπικού μετεμψύχων non ueritatis est proficeret. 4. Quod cœlum & quæ in eo sunt corpora, in numerum Deorum retulit. 5. Quod indigna uiro graui, de Mulierum exercitijs & communione, in legibus lansit.

Quod Plato Gentilium deos continebat. Cap. I.

ED abundē iam ut puto, Platonicam philosophiam quasi Hebraicorum in lingua Græcam esse translatam demonstratum est: tunc reliqua persequamur. Primum igitur considera, quomodo patram de diis opinionem tanquam falsam redarguebat, hoc modo scribens in Timæo: Sed de aliorum daemonum, atq; deorum generatione scribere maius est opus, quā humeris nostris ferre possumus: quare his qui hæc tradiderunt credere debemus: qui cum à diis rationibus orti sunt, & parentes fuos qui sint, optimè teneant, nullo modo falluntur. Sit adhibēda. Quare quamvis nec necessarij, nec uerisimiliter dicant: tamen quia rem sit, ac enarrant, equum est ut eis fidem adhibeamus, legi obtemperātes. Quare secundum priscorū instituta, genealogia deorum terminetur: credantur Cœli & Terræ filij Oceanus & Theus fuisse, ex quibus Phorcij, Saturnus, Ops, & alij quā plures natu sunt: à Saturno autem & Ope, lupiter, & luno. Primum igitur deorum nepotes poëtas appellans, deride-re mibi deos uideatur, non ideos, sed homines nepotibus eorum natura similes fuisse offendens. Deinde theologos ipsos, quos deorum nepotes appellauit, uhementer carpere uideatur, cum inferat, quamvis absque necessaria, immo uero uerisimili demonstratione dicant. locari autem uideatur dicens, quia ipsi probè progenitores cognoverint suos: & quod impossibile sit, deorum filii non credere prater lentitiam autem animi sui, deos appellasse manifeste ostendit: quia ut legem patram uidelicet sequeretur, ita dixisse fatetur. Quæ omnia ita esse facilius cognosces, si audias quomodo clara uoce theologis gentium omnes his uerbis in Epinomide reprehendat: Theologiam ergo, inquit, & universi productionem, quoniam maiores nostri de his tradiderunt, suscipere melius est, ac ita defendere, ut aduersus impios dicere nihil timeamus. Lure autem maiorum theologiam contemnamus esse in secundo de Republica docet, ubi de poëtis & theologis, & gentilium diis his uerbis uititur, quæ diligenter quælo animo uolus: In maioribus, inquit, minoribus quoque uidebimus: oportet enim candem esse naturam, & idem posse maiores atq; minores. Nonne ita tibi uideatur? Videtur, inquit, sed non intelligo quos tu maiores appelles. Eos, inquam, quos Heliodus atque Homerus, ceterique poëtae nobis tradiderunt. Omnes namque poëtae fabulas componentes, falsa hominibus & cecine-

tunt, & canunt. Reficiendi ergo sunt non solum quia mentiuntur, tamen maxime, quia non bene mentiuntur, sed sunt quasi pictores, dissimilia omnino illis pingentes, atq; contraria quæ pingere debuerunt. Hec, inquit, recte accusanda sunt, sed quæ nam sunt falsa, atq; improba dicta? Primum inquam maximum, & de rebus maximis mendacium non bene mentitus est, qui dixit: Cælum ea fecisse, quæ ab Homero narrantur, & quod Saturnus ipsum ultus fuerit. Nam etiam si uera essent, tacenda omnino tamen patrem: nec ipsa faciliter ad omnes efferenda, sed maximè certe calenda. Quod si necessitas quædam dicere cogeret paucissimis tradenda fuisse. Ardua enim sunt, nec predicanda, ò Adymante, in civitate nostra. Nec enim iuueni persuadendū est, ut si parentes oportere etiam in iniuriis inferant: nec aut omnino credendū est, deos inter se ita disidere, ut alius alij bella & pugnacient: nec enim uera hæc sunt, nec nobis conducibiliā: qui si rem publicam conseruare volumnus, infestina bella, odia, & simulationes turpissimas ducere debemus: nec gigantum aduersus deos pugnas, & heroum in cognatis, adolescentibus explicandas iudicio: sed si aliquo modo possemus, nesciā ciuii cuiuslibet inimicū id libenter persuaderemus. Hac enim maxime adolescentibus hæc uiris, hæc senioribus prædicanda. Quare poëtae cogendi etiam sunt hæc carminibus ædere. Saturni autem uiuula, & Vulcani à patre protectio, cum auxiliū pulsatē matri affret: deorumq; pugna, quæ Homerus concipit, nullo modo audiendū. Nam etiam poëtae quād optime atq; utiliter de Deo fingere debent. Multum enim ad uitritum huic uolumen dicarmina conducunt. Quas igitur dicemus utiles ad uitritum de diis fabulas esse, ut respondemus, si quis interroget:

Scholia in Caput I.

Platō, ueterum Poëtērum Hesiodi, Orphēi, Homeri & aliorum de Dīs eorum turpissimā factōribus fabulas, totāq; Ethnōcorū Demoniorū genealogiam, interdum ἔργον Χάρωνος, ut uaniuitate plenam excepti, interdum uero liberē reprehendit, tanquam falso & pernicioſam. Id autem uelū sacris Hebreorum literis consentiens, probat Eusebius.

Quod mendosissime de Deo poëta scriperunt. Cap. II.

Non sumus, inquit, ò Adymante in præfentia poëtae, sed urbium conditores. Conditorem autem urbis oportet formas quafdam rerum tenere, in quibus uerari poëta ita debent, ut inde digredi sibi non licet. Recte, inquit dicit. Sed quæ nam istæ formæ sunt? Tales certe, inquit, qualis sit Deus, heroicis, lyrīcīs, tragicōdīs, & dicendum est. Nam cum Deus bonus uerē sit, nihil ei mali attribuere debet. Bonum autē nullum nocet, an non? Ita uidetur, inquit. Putas ne igitur quod innoxium est nocere, an non? Nullo modo, inquit. Quod autē non nocet, facit ne quicquam malit. Neq; id quidem. Quod porro nihil mali facit, nullius certe mali causa erit. Affertor. Nihil ergo nocebit. Præterea omne bonum uile est, an non? Vile uidelicet. Est ergo causa felicitatis? Ita protinus: Sequitur ergo ipsum bonum non esse causam omnium, sed eorum solūmodo quæ probe se habent, malorum uero minime. Id iam negari non potest. Necesse igitur est inquam, quoniam Deus bonus est, non omnium, ut multi putant, sed paucorum (pauciora enim bona quam mala sunt) cauſam esse. Malorum uero non Deus, sed alia quedam cauſa est. Hæc mihi uerissimē dicit uidentur. Non ergo audientes est Homerus, cum ita impudenter de Deo loquatur quod duo apud louem dolia sunt alterum bonis, malis alterum fatis plenum: & cui lupiter ex utrisq; de- derit, is modō feliciter, modo contra se habet: cui autem mala solūmodo destinauerit, hunc magna semper ærumnā, calamitosaq; peſcis inſequitur. Fæderis autem confusioneſi quis per Pallada & louem esse cecinerit, non approba-

Plato per-
ſcringit Ho-
merum.

approbabimus: nec contentiones atq; pugnas deorum, nec quod Aeschylus dicit, occasiones diuinatus hominibus dari malorum, quando eos Deus perdere uoluerit, nec nobis calamitas ceteraque huiusmodi audienda sunt. Sed uel non fuerint à Deo facta: illa uel, si à Deo facta contendunt, dicendum cum qui puniuntur miseri sint, non Deum creare, sed miseriam suam sibi debita supplicia concitasse, quibus cruciatim meliores facti sunt. Sed modo hæc prætermitta. Malorum autem si quis audet cauſam Deum dicere, siquidem uolumus bonis ciuitatem legibus fundare, nullo modo pati emur. Nec enim fas est id dicere, nec conducibile, nec congruens, sed omnino nefandum ac falsum. Probatuſ mihi hæc lex inquam, siq; ista prima formula, quod nulli omnium liceat malorum, sed bonorum solūmodo cauſam Deo attribuere.

Scholia in Cap. II.

Deuſ autem esse omnis boni, Plato poëtarum fabulas refutans demonstrat, ac disputationem hanc concludetis preclarè dicit: οὐκανέπει τὸν φύκαν θεόν την γῆνεσί, ἀγελόρ
οὔτε διατελεῖ την τροπὴν την τινὰ τάυτα λέγειν τούτοις τοῖς, εἰ μέλλει
τον ποστοῦ, μήτε τινὰ ἄλλα, μήτε τινὰ μέτρα λέγειν, διότε οὐταὶ λειψάνται
λέγοντες τοῦτον ποστοῦ καὶ τοῦτον μέτρον τοῦτον. Loquitur autem Plato non de pene malo, quod iure optimo Deus infinitus index & scelerum index sceleratis infligit, sed de culpe malo, quod dicitur σφάγη αὐτῷ Deo distat & maximè alienum est. Hanc autem primam de Deo legem Platō tradidit.

Quod Deus immutabilis ac uerus. Cap. III.

A Dhæc responde quæſo, utrum putas ab illa in aliam formam Deum mutari, ut nos decipiāt, an simplicem esse, ac nunquam mutationem aliquam suscipere? Non habeo, inquit, modo quod respondeam. Si quid autem in forma sua mutetur, uel aſeipſo, uel alio mutari necessarium putas, an non? Necessarium certe. Quod autem summum, optimum, potentissimum quæ est, mutari ab illo non poterit: hæc autem omnia Deus est: non ergo diuersas ab alio formas accipiet. Aſeipſo autem mutari qui potest dicit: utrum enim ad melius, an ad peius mutabitur? Necesse est, inquit, si quod mutatur optimum est, ad peius mutari. Videatur igitur tibi ò Adymante sponte fe quenquam in peius mutare. Minime, inquit. Necesse igitur est, cum sit pulcherrimus atque optimus, simplicissimum eum esse, ac in forma sua semper constantissime manere. Mihi etiam ita uidentur, inquit. Nullus ergo nobis deos quasi peregrinos orbem circumire allearat, nec multa de Proteo ac Thetide mendacia dicat, nec lunonem in Artifidem commutatam ea feceſſe contendat, qua multi conscriplerunt. Sed hæc, omniaque his similia bellantur ciuitate. Sed forsan, inquit, ipsi quidem dii nullo modo mutantur nostra uerophantasmata ita mouit, ut mutari nobis uideatur. Quid igitur, inquam, uellet ne unquam Deus mentiri, aut seducere re uero falso nobis phantasmata imprimens? Nescio id quidē, inquit. An ignoras, inquit quod uero falso est, si ita dicere conuenit, id non dii solum, uerum etiam hominibus odio esse? Quomodo id dicit, inquit, non enim intelligo: putas enim inquam magnum quid me dicere: ego uero dico cum falso ita in anima se habeat, ut errore intellectus circumvoluantur, atque ignorantia nemo penitus id uellet, & oderunt omnes id falso: hoc enim est quod paulo ante dicebam, uero falso animi eius qui mentit ignorantia. Falsitas enim quæ in uerbis est, eius falsitatis imago est, qua animus seducitur: quod quidem falsitatis simulacrum sincera puraque falsitas non est: atq; ideo non semper odio dignum est: conducit enim nonnunquam uel aduersus hostes, uel ad eos qui amici uidentur, quando mali aliquid inferte conantur. Tunc enim

enim ad incommodeum euerionem faltitate uti, non incommodeum est: præfca etiam, quæ certe scire nequimus, quā uerilim iliter fiugentes nomi-
hil inde utilitatis adipisci conamur. Qua igitur ratione faltitas Deo conue-
net, uti quia præfca neficiat: aut quia hostes uehementer formidet: an quia
suum fidias uelit effugere? Nihil, inquit, horum de Deo dici potest:
mentiri ergo Deum nefas est dicere: unde simplex maximè & uetus uerbo
atq; re est, nec ipse in seipsum mutatur, nec alios aut phantasmibus, aut
uerbis, aut signis uigilantes, aut dormientes decipit. Recte ista omnia dicta
sunt, inquit. Sit ergo ista secunda formula, ne cui liceat seductorem, aut men-
daciem, aut mutabilem aliquo modo Deum appellare. Quare non est lau-
dandum illud Homericum, quod somnium Agamemnoni misum est, nec
Aeschylus audiendus, cum singit Thetida dicere, Apollinem in nupijs suis
optimos eam filios ac longe uita habituram cecinisse. Et ego, Thetis apud
eum est, diuinum Apollinem eos falso posse dicerem non sperabam: nunc
autem video ab eo ipso, qui mihi secunda de filiis cecinit, filium meum esse
interfectum: Hac ceteraçp huiusmodi pellenda omnino à ciuitate sunt.
Quod igitur Plato uerbis præcipit, id ipsum re in Hebreorum scriptura fa-
ctitum inuenies: nullam enim de Deo turpem fabulam, nullam de ange-
lis, nullam de pijs uiris inuenies. Cum autem bonorum caufam esse Deum
Gen. 1. Plato afferat, non'ne à Moze illud accepit: qui singulis creatis subiungit: Et uide Deus uero bonum. Et omnia simili repentes. Et uide Deus, inquit, u-
niuersa que fecerat, & ecce ualde bona. Nec unquam apud Hebreos ma-
lorum causa Deus putatus est. Quare prophetæ etiam ad hominem, qui sua
se uoluntate deprauauit, his uerbis uitri fructuosam ego te uitem plan-
ui, quomodo retro uerba es? Quod si aliquid mala diuinus improbo dare
scribitur, pecnas atque supplicia mali uocabulo in telligere debemus, quia
Iher. 2. Deus cum sit bonus non ad detrimentum eorum qui puniuntur, sed ad ui-
litatec modum mitit: sicut medicus ad salutem laborantium cura-
nonnunquam uitit amara, dolorisq; plena. Vnde apud Platonem quoq; di-
ctū est, utilitatem consequi eos, qui puniuntur. Et Iudeus quidā dixit: Calli-
gat Dominus quem diligit. Quod autem mutari Deus non potest, sic à per-
sona eius in scriptura dictum inuenitur. Ego Dominus Deus uester, & non
mutor: Et apud Psalmistam: Omnes sicut uelut in tumu ueterascunt, & sicut
Heb. 12. opertiorum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui
Prouerb. 3. non deficient. Quod si Dei uerbi in forma figuraçp hominis uentur scripu-
ra prædicat, quod nos iam uenisse affirmamus, atq; ideo mutationē Deo at-
tribui non nulli putent: sciant quia non ut gentium fabula de Proteo, Theti-
de, atq; lunone, nec ut cateti dī, qui errantes sicut peregrini orbē circum-
Psal. 10. uentitia Verbum, de Hebreorum scriptura, in hominē mutationē esse affirmat.
Verū quoniam rationale animal homo à Deo errauit, ut neq; Deum, De-
ic p̄uidentiam, neq; seipsum cognoscere, sed in naturam bestiarum ma-
le agendo inciderit, idcirco Deum ut medicum & saluatorē uenturū pra-
dicabat, non quidem à sua natura mutatum. Non enim seduxit eos qui uide-
rū, sed utramq; uerilim confusuauit, uisibilē dico atq; inuisibilē naturā. Vi-
sus enim homo est, & quidem ueru homo fuit: uerbi etiam Dei uerum, fili-
usq; Dei uerus est. Quare nō seduxit credentes, neq; faltitas uilla in eo inuen-
ta est, qualis etiam Platoni Deus esse uidetur. Maxime igitur Deus uerbum
uerbo atq; re simplex est, nec a seipso mutatus unquam fuit, nec alios, aut
phantasmata, aut uerbo, aut signo uigilantes aut dormientes decipit: sed
sicut rationalium medicus animarum salutem uniuerso generi hominum
afferens, uerè non phantasticè hominem affumpsi, ac ita nobis omnibus ad
ueram pietatem, ad ueramq; Dei cognitionem conuerionem largitus est.

Talia

Talib igitur nostra sunt, eos uero qui aliter dicunt, ab ecclesia tanquam à ci-
uitate Platonis consilio expellimus.

Scholia in Cap. III.

Fabulas Poëtarum de uerbo & Deorum, refutat Plato, ostendens, Deum optimum, maxi-
mus & potentissimum, simplicissimum quoq; & ab omni mutatione alienum esse, cum in melius
et in peius, summum bonum transmutari nec possit nec uelit. Deinde respondens ad obiectionem
(Fortassis dī non mutantur, nostra uero phantasmata ita mouentur, ut Dī uideantur transformari?)
secundan de Deo legem proponit, cuius hec summa est: Deum ne quis appellat seducent, aut men-
daciem, aut mutabilem. Tertio scriptura & prophetæ testimoniis probatur, Deum cauſam omnis boni
& immutabilis esse, video non affingendam illi malorum cauſam. Quarto diluit obiectiones, quarum
prima est: Atqui mala improbis diuinis dari, scriptura sepius affirmat: Ut in uerbis prophetæ dicen-
tis: Ecce ego adduco malum ab Aquilone. Item: Non est malum in ciuitate quod non fecit Dominus. Re-
spondet Eusebius, hec de peccatis atrocibus que atrocia sceleris comitantur, non autem de culpa, dicit esse.
Altera obiectionis est: Atqui uerbum Dei formam bonitatis assumit, eur igitur dicitis Deum esse & tibi
nō. Respondet Eusebius, nullam mutationem diuinæ nature consecutam esse incarnationem Verbi,
nec uerbi uerbi & uerbi uerbi, neq; conuersum esse in carnem, sed Verbum carnem esse factum,
hoc est, absque confusionem & permixtione naturarum, Filium Dei assūsum esse humanam naturam, eamq;
est esse & indissolubili, sed tamē per sonali unitone, sibi coniuncta. Ut igitur humana in Christo na-
tura, nihil à nostra differt, preterquam quod illa experta labi & peccati, nec amissi corpus glorific-
atum est & trahitur. Et iste, quanquam est ad dexteram Dei exaltatum, hoc est gloria & honore
exornatum, nec est obnoxium & tāz & uerēz uite huī. Ita diuina in Christo natura, est miranda &
imperscrutabilis & indissolubili fidei, humanam naturam, hoc est corpus & animam, sibi copulauit;
non tamē transmutata est, ab eo quod erat in id quod non era, sed sibi similis semper fuit & erit.

Quod Socrates, qui Gentilium deos spernēbat, os-
cijus est. Cap. IIIII.

Deos autem gentium à Socrate quoq; cōtempnos fuisse, & hac de cati-
sa electum ab Atheniensibus diximus. His enim ferē uerbis in Euthy-
phrone Plato titulat. Ipsi enim homines Euthyphrone, inquit locum optimum
atq; iustissimum deorum putant: & tamen fatentur, patrem ab eo uin-
ciūtum fuisse, qui filios impie deorabat. Misi autem irascuntur, qui patrem
inuiriunt uilescor. Et si contraria sibi p̄s de dīs & de me dicere inueni-
untur. Num, inquit, Socrates, ὃ Euthyphron propterea ipse accusatus sum,
quia a grē fero talia dici de Deo? Hac Numenius in libro de Arcanis Plato
nūc hoc modo exponit. Si accusationem ab Atheniensium theologia Pla-
to scripsisset, ostendissetq; se ditione parentum atq; filiorum, & deuoratio-
nes ultionesq; iniquas, & nefanda matrimonia impie dīs à theologis eoru-
attribui, dedilicit meo quidē iudicio cauſam Atheniensib. incitasseq; ipsos
ad cēdē suam, atq; ita morte Socratis obiūset, sed uiuere quidē ille impietate
inuolutus nunquam uoluisse: quoniam uero & uiuere & uerēc p̄i dicere
tuto poterat, Euthyphronem quidē uitrum arrogantia corrumpit pro pet-
sona, non Atheniensium solummodo, sed omnium qui p̄i non sentiunt, q-
plūm autem Socratem pro persona sua posuit, atq; ita ueritatem & securi-
tatem simul consecutus est.

Scholia in Cap. IIIII.

Socratis, querelas ab Atheniensium erga ipsum odio, quod ex reprehensione fabularum poëti-
cum de Ioue & Saturno, ortum duxerat, & eiusdem interium paucis describit Eusebius Plato
nūm & Numenium iefes adducens. Dolendum autem est, Socratem uanitatem commenti Ethnici de
dīs intellexisse, ueritatem autem de Deo patefacto non esse affectum.

Veram

Veram sententiam De rebus ueris bonis, non esse mutandam, etiam si
capitis periculum imminent uero bono. Cap. V.

IN Critone autem mortem pro ueritate omni despiciendam, his uerbis ostendit: Ego uero, inquit, o Crito, non modò nunc, sed semper talis fui, ut nulli magis quam rationi credam ei quae mihi optima uideatur. Quamobrem non possum nunc, quoniam isto cauō oppressus sum, rationes eas quasi fallas contemnere, quas & prius ut optimas prædicauī, & nunc similes mihi uidentur. Et nisi meliores alias dicere habemus, nec si etiam maiora quam mors & uincula pecuniarumq[ue] ablationes imminent pericula, tanquam pueri laetus territus, à proposito desistam. Sed uideamus an recte prius dicebamus, quod oporteat opinionem alias improbare, alias minime. Nam si hoc antequam mors instaret recte dicebatur, nunc uero aliter uidetur. Ludus quidem & delitatio nostra fuit. Sed quoniam praefens tibi calamitas nulla impendet, non n' sententiam meam probas, quia scilicet alias hominum opiniones amplectendas sunt, alias nequaquam nec hominum omnium, sed aliorum opiniones eligendas, aliorum uero minimis. Quid ait? Probē, inquit. Bonas autem non ne sapientiam sunt, prauas autem ejiciendas a seris, an non? Affero, inquit. Bonas autem non ne sapientiam sunt, prauas autem insipientias. Quid nō? Utrum igitur utrū bonis laude ac uituperatione & opñione cui usus mouebitur, an eius sommummodo: qui enī in re p[ro]cipiū habeat artificium? Eius sommumodo m[is]hi uidetur. Fugienda ergo est uituperatio, & laus expetenda? Non quidem multorum, sed eius sommumodo qui p[ro]cipiū habeat rei (cuius laudes delideras) doctrinam. Ita faciendum uiuendumq[ue], ut ipse monet, ceteris omnibus contemptus. Quare nec cetera percurram, de iustis quoq[ue] atq[ue] iniustis, turpibus & honestis nō mortuorum opinionem sequi oportet, sed eius sommumodo qui hac recte intelligit, quem uereti atq[ue] timere quam ceteros omnes oportet, ipse censeo: quē nūl sequamur, nec iusti uidelicet, nec probi etiā uiri. Quare nec uiendum nobis est ita corruptis. Non ergo curare debemus quid multi, sed quid dicturus esset, si quis intelligeret, aut ipsa ueritas, si ei attribueretur oratio. Hoc ubique pro pietatis ueritate ita facitatum à nostris est, ut nullus nostrum uoluntatem aliorum consideret: sed omnes uno animo Christum sequamur, nullas pecuniarum ablaciones, nulla uincula, sed nec morten quoque ipsam timentis, quales apud Hebreos etiam p[re]cis temporebus multū fuerunt.

Scholia in Cap. V.

Socrates suo periculo edocet, Critonem aliosq[ue] amicos admonuit, non esse uero bono mutandam. Ueram de Diis sententiam, quam ueritas ipsa cum paucis prudentibus probet, sicut autem ignabile daret etiam si capitis periculum subeundum sit. Hanc sententiam, Martyrum Christianorum ex emplo in medium propositio, Eusebius noster commendat, uolum uero inter Socratis opinionem, & Martyrum fiduciam. Et non penā in his, sed causa p[re]cipue spectanda est.

Quod nemo iniuria sit afficiendus. Cap. VI.

Ineodem, nullo pacto iniuriandum esse Plato censet. Affert ne, inquit, turpitudinem iniuriandi, & dedecus iniuria, an non? Affert, inquit. Nullo igitur pacto iniuriari oportet. Fateor, inquit. Nec ergo etiam leso referenda iniuria est, ut multi putant, quoniam nullo pacto iniuriandum est. & quoniam malefacere nihil aliud est quam iniuriari, non oportet male alicui facere etiam si innumerabilia mala perpessus sis. Hac nobis à Christo clarius p[re]cipiuntur, & propheta multo ante Platonem. Si reddidi retribuentibus misericordia, decidā ab inimicis meis inanis. Et rursus: Cum his qui oderunt pacem eram

eram pacificus. Quod autem pro ueritate mori debeamus, quod multi Hebreworum fecerunt, Christi anorum uero innumerabiles, Socratem audí apud Platonem in Apologeticō dicentem: Si dicetis, inquit, mihi ḥ iudices, Anyo quidem accusatori tuo Socrates, ualedicemus, te autem hoc p[ro]acto ac faderem liberamus, ut nunquam amplius, uolebas, philosophari audias: & si aliter feceris, ut moriaris. Si haec mihi diceres, constanter responderem, quod ego diligo quidem uos ḥ tū Atheniens[es], credo autem Deo magis quam uobis. Quare quousque uitiam & possum, nunquam philosophari, id est, recte uiuere non desinam: nec desistam unquam hortari admodum uocare, quemadmodum confueui. Hanc Platonis Socratisq[ue] sententiam uix a solo Socrate, ab Hebrewis autem & ante Christum, multis & post Christum innumerabilibus constanter ipsa te approbatam inuenies. Hebrews enim etiam Saluatoris nostri discipulos fuisse non ignoramus.

Scholia in Cap. VI.

Neminim iniuria esse afficiendum & quemq[ue] pro ueritate tuenda uel mortem fortius oppere debere, Socrates censit. Eiu[m] sententiam exemplis nostrae fidei hominum, probat Eusebius, qui mihi uidetur non habuisse rationem diversitatis. Socrates (si Platon & Xenophoni creditur) fortius mori est, fateor. Sed ob eam causam Martyribus conferendus non est, cum non fuerit eadem causa nec illius, & Martyris Polycarpi, ille enim ueritate in iniustitia detinet, patrio rituo & sacra presertim suis deo opinioni pertinaciter adheruit, & ob eam causam supplicio est affectus. N[on] uero, & Deum ueram in Christum nouerat, & quid de idola Ethnicona statuendum esse intelligebat, ac cum ab impijs idolatriis ad martyrium abiaperet, fide in Christum aquiescens, morte sua Deum glorificauit. Liberter tamen dabo, aliquam in proposito animi & confititia similitudinem fuisse, sed si causas ceteras spectaueris multo maximam dueritatem deprehendes.

Quod fortis uiri, etiam post mortem, patrum defendunt. Cap. VII.

Sed uideamus quid de his dicat, qui pro defensione patriæ magno animo militantes mortui sunt. Non ne igitur, inquit, eos qui in bello fortius pro patria facientes interierunt, aurei generis fuisse dicemus? Omnino, inquit. Credemus igitur Helioidis postquam aurei generis homines mortui sunt, à multis homines angustijs semideos factos liberare, mortalitatem omnium esse custodes: ac in posterum quasi deos colemus, eorumq[ue] adorabimus monumenta. Similiter etiam omnes, qui praelate uixerunt, quoquo modo mortui sunt honorabimus. Hec nos quotidie facitamus, qui uera p[ro]eratis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta quoq[ue] illorum accedimus: uotaq[ue] ipsi facimus, tanquam uiris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum iuuari profitemur. Haec à Platone collegimus, ut ostendemus Hebrewum illum philosophia munū, nostris consentanea scriptis. Plura de ipsis apud eum inueniri, ab Hebreworum sumpta scriptura, nō sum necfisi, sed omnia colligere longum est. Verum ne soli nos ab Hebrewis tam Platoni, quam alij multa furto esse ablatâ conspexisse uideamus, aliorum quoq[ue] testimonia qui hoc ipsum perspexerunt, ponenda sunt. Primūq[ue] Antibolulum audias, qui in libro quem ad regem Ptolemyū conscripsit, his uerbis uititur: Aperiſſimum quidem est leges & disciplinam nostram diligenter fuisse Platонem fecutum. Non enim later, si quis attentius eum legat, perlecat ab eo, & quidem diligenter, scripturam fuisse. Scimus etiam omnes ante Demetriū Phalerei tempora, imo uero ante Alexandrum & Persarum imperium quinq[ue] Mōsi libros in Graciam linguam, quamvis non commode traductos fuisse. Tota uero scriptura nostra Demetriū Phalerei opera, & Philadelphi regis cui progenitoris iussu aptissime translata est. Et post pauca diuinam uocem inquit, cum dicatur, Et dixit Deus. Fiat, et factum

factū est: nō syllabīs prolatū sermonē, sed operis nutu ipsius constitutio-
nem intelligere debemus. Quod mea quidem sententia Pythagoras, Socra-
tes atque Plato fecuti Dei uoces audire dicebant, uniuersi productionē mā
Deo emanasse uidentes, & uirtute illius continent non dubitantes. Sed Or-
pheus etiam in carminib⁹, quæ inscriptis de uerbo sacro, diuina uirtute o-
mnia gubernari, cunctas à Deo producta hoc modo assert⁹.

Vos qui uirtutem colitis, uos ad mea tantum
Dicta aures adhibete, animosq; intende uestros.
Contra qui sanctas leges contemnitis, hinc uos
Effugite, & procul hinc miseri, procul te profani.
Tu uero qui diuina specularis, & alta
Mente capis, Musæ uoces amplectere, & illas
Aspiciens sacrū oculis sub pectore serua.
Hoc iter ingressus, solum illum susepe mundi
Ingentem autorem, solum interituq; carentem,
Quem nos præsent⁹, qui sit, sermone docemus:
Vnus perfectus Deus est, qui cuncta creauit,
Cuncta fouens, atq; ipse ferens super omnia fese:
Qui capitur mente tantum, qui mente uidetur,
Qui nullumq; malum in mortalibus inuehit unquam
Quem præter non est alius, tu cuncta uideto
Hic ipsum in teris melius quo cernere posis:
Hic etenim uideo ipsius ueltigia, fortē
Hicq; manum uideo, uerum ipsum cernerē, quis sit,
Nequaquam ualeo: nam nubibus infidet alius.
Nemo illum nisi Chaldeo de sanguine quidam
Progenitus uidit, quem coelorum aurea fedes
Sublimisq; tenet, cuius se dextera tendit
Oceani ad fines, quem de radicibus imis
Concufistiq; tremunt montes, nec pondere quamuis
Immenso lenti, ferre queunt, qui culmina coeli
Alta coelsing terris, nunquam tamen ille sit absens:
Ipse est principium, medium quoq; & exitus idem.
Priscorum nos ha docuerunt omni uoces,
Quæ binis tabulis Deus olim tradidit illis.
Aratus etiam sic de Deo loquitur:

Ab loue principium, sunt lous omnia plena,
Quem reticere nefas, loue cuncti utuntur. ab iplo
Nos sumus, ille fauet, uites cunctisq; ministrat.
Iouem enim hic Aratus supremum Deum nominauit. Sed non his solum, sed omnibus philosophis, qui hoc nomine digni uisi sunt, ita pia de Deo sen-
tentia uidetur habere, nostra lex sola diligenter simē sanxit. Ad pietatem enim ueram sola nos adducit, & uera uirtutis curam habere compellit. Et post aliqua, Omnis ergo productus, inquit, ad requiem à laboribus septi-
mum dñis nobis concessit. Et paulo pōst: Prima uero res naturaliter lux, in
qua uniuersa conspiuent, dicit potest, quam quidem lucem sapientiam
quoq; appellare possumus. Tota nempe lux ex sapientia est: unde quidam
Peripatetici fulgorem ipsam appellant, quoniam qui eam sequitur, per to-
tam uitam nunquam cespitabit. Quod clariss Salomon ille dixit, ante ce-
lum & terram sapientiam genitam esse affirmans. Quod autem scriptura di-
cit, requieuisse Deum in septima die: id non quia nihil Deus postea faciat dñ
cum est, ut nonnulli putant: sed quoniam ordo rerum fixum habuit statum
qui

qui nōnquam mutatu, cessasse Deus dicitur. Ideo enim dicitur, in sex die-
bus illum celum & terram, & omnia quæ in eis sunt creasse, & ut tempora Gen. i. &
& ordo rerum secundum prius & posterius significetur. Eo enim ordine fa-
cta sunt, quo postea gubernantur & transmutantur. Lege autem iussit hanc
idem nobis esse seruandam, in signum rationis septima, quæ in nobis con-
stituta est, in qua humanarum diuinarumq; rerum cognitionem consequi-
tur. Hebdomatis autē uniuersum uoluit, cuncta fouens quæ uiuunt
& germinant, unde nomine quoq; sabbati appellamus, quod latine quies
interpretari potest. Hoc ipsum Heliodus quoq; his carminib⁹ probauit. Hebdomadis
bus uniuersus sum uolui-

Primum prima dies, dehinc quarta & septima sacra est. Etruslus.

Septima lux: uenit ueris.

Homerus etiam sensile uidetur cum dicat:

Septimalux aderat, cuncta & perfecta fuerunt. Etruslus:

Septima ubi orta dies, Acherontis liquimus undas.

Hoc enim significat, quod obliuione uitioq; animæ, in septima secundum
ueritatem ratione, ubi cognitionem ueritatis adipiscimur, omnia prædicta
relaxantur.

Linus etiam hæc cecinit:

Septima cum uenit lux, cuncta absoluere cœpit

Omnipotens pater, in cœli bonis cœli septima, & ipsa

Est etiam rerum cunctarum septima origo.

Septima primum eadem perfecta & septima septem:

Vnde etiam celum stellis errantibus altum

Volutur, & circlit totidem circum undiq; fertur.

Hæc ab Aristobolo nobis sumpta sunt. Nunc Clementem, quid de hac ipsa
re scripsit, audiamus: Modo, inquit, à Barbara, ut ipsi dicenter philosophia,
multa furatos Grecos fuisse ostendamus. Deum Stoici corpus dicunt, & spi-
ritum secundum substantiam quasi ἀετός ἐμπλαινούσι τὸν τοιούτον animam. Alexandrini
testimonium
Hæc aperta in scriptura intentiles: altiorē enim fenium atq; uerum perspi-
cere nequievunt unde per uniuersam mundi substantiam tanquam foden-
tem animam transire Deum, assuerunt. Seducti autē sunt, quia de sapien-
tia dicitur, per omnia ipsam transire tenuitate atq; munditie sua. non enim
intelleixerunt de ea sapientia quæ prima creatura est, scripta esse. Hylen quo
que in principiis, philosophi Stoici, & Plato, Pythagoras, & Aristoteles Peri-
pateticus, poferunt, quam informem & ab alijs qualitatibus afferunt, quam-
vis Plato in Timaeo unum occulte principium censere uideatur his uerbis:
Quid nobis uideatur de omnium principio, aut principijs, modo dicendum
non estin alia de causa, nisi quia difficultum est. Ille etiam locus scriptu-
ra, Terra quoq; erat inuisibilis & informis: occasionem eis dedit, ut Hylen Gen. i.
Deo subiicerent. Vacuum autem Epicurus posuit, quoniam illud non recte
intellexit. Vanitas unitat⁹, & omnia vanitas Aristoteles usq; ad lunare pi-
lam prout dentiam Dei deduxit, illo Psalmo deceptus: Domine in celo mi-
sericordia tua, & ueritas tua usq; ad nubes. Prophética enim dicta ante Sal-
uatoris nostri tempora magna obscuritate tegebatur. Supplicia uero apud
inferos esse, tam poetæ quām philosophi à nostris acceperunt. Ad hæc autē
sequitur necessariō immortalitas animi, quod enim supplicio & cruciatu ue-
xatur, omnino uero, Plato uero, quod Hebrei gehennam dicunt ignis fluui
os, Taratuum, Cocyrum, Acheronta. Pyriphlegethon secundum poetas
appellat. Viros uero ignes dicit dannatas animas ad supplicia impelleret,
uocent ge-
angelos uidelice quoq;dam, quibus iuusti puniuntur. Ad hæc angelum u-
niciuq; ad custodiā diuinitatis datum, à scriptura nos didicimus. Et Plato
festerē non dubitauit hoc modo: Quoniam, inquit, omnes animæ forte ui-
Psal. 9. 1.

uendimodum elegere, ordine ad sortem suam progrediuntur motæ à dæmoni, quem singula fortitudo sunt, qui ad custodiendam hanc uitam, & ad perficiendam quæ elegerunt, unde cum eis mittitur. Hoc ipsum credo Socratem etiam significasse, cum dæmonem quodam sepius gubernari se dixerit.

Mundum quoq[ue] factum est, à Mose didicerunt. Avertissemus namque Plato uniuersi huius factorem atque patrem Deum appellat, qualis ab eo solo ex non ente formatum. Stoici quoq[ue] huius opinionis sunt, & quem scriptura diabolum nominat, malignam animam in decimo de Legibus Plato appellavit, aduersus quam pugnam nobis esse constitutam ostendit. Cum autem mundum alium intelligibilem, alium sensibilem, esse Moses ostendat, & alium primitivum atque exemplar, alium exemplaris illius simulacrum, quorum alterum scilicet intelligibilem unitati, alterum scilicet sensibilem senario accommodat numero, qui à Pythagoreis quasi secundum coniugium appellatur. Nam in unitate quidem invisibile colum, terram sanctam, & lucem intelligibilem creatam fuisse assertit. In principio enim, inquit, fecit colum & terram, terra enim erat invisibilis. Et dixit Deus, Fiat lux. In creatione uero mundi sensibile solidum colum creavit. Solidum porro nihil aliud quam sensibile est. Terram similiiter uisibilis, & lucem sensibilem produxit. Hinc Plato idæas & species sensibilium, intelligibiles in intelligibili modo collocauit. Corpus à terra formatum Moses assertuit, quod terrenum Plato habitaculum appellauit uero animam. Ad faciem assertat, unde philosophia in capite intellectus anima sedem arbitratum sunt. Ad similitudinem autem Dei factum hominem cum audiuerunt, sequentiam illam intelllexerunt, de qua scribit alibi Moses. Post Dominum Deum nostrum ambulate, & mandata eius seruate. Sequuntur nemp Deum omnes, qui pie a sancte ipsum colunt. Hinc Stoici philosophi philosophandi finem congruerat naturæ uiuere terminarunt. Plato uero Deo per similitudinem iherare, & omne bonum bono amicum esse atq[ue] simile. Etn Timaeo iuxta libri finem: Oportere, inquit, ut intellectus intelligens secundum priscam naturam simile facias. Cumq[ue] simile factum sit, illum semper præ oculis habere finem, qui omnibus optimæ uita finis à diis præpositus est, hunc quæ finem in præsentia & in futuro tempore sequi fratres quoque homines omnes, quoniā ab uno Deo producti sunt. Sed alios quasi ferreos, alios quasi argenteos, alios quasi aureos, ait. In Theateo autem cum ueram philosophorum uitam deserbat, non ne Christianorum uitam superiore quodam uitute concitus descripti: Pythagoras uero, Socrates, & Plato cum se uocem Dei audire afflarent, constructionem uniuersorum diuinorum factam atque gubernatam intelligebant, Mosiacam illam uocem exprimeres. Et dixit, & factum est. Heliodus uero de creatione Pandoræ dicit, quia Pandora a Vulcano lupiter iussit aquam terra commiscere, & uocem atque mentem hominis limo immittere, præterea ignem & lucem allegoricæ Deum appellat scriptura. Stoici uero naturam esse dicunt ignem artificiolum uia in generatione gradientem. Epicharmus autem Pythagoreus, unde nisi à scriptura didicit, nihil clam Deo esse, & ipsum natura omnia uidere, nihilq[ue] impossibile ipsi esse. Democritus quoq[ue] omnia, inquit, lupiter cognovit, omnia ille dare, & omni potest auferre, rex omnium ipse solus est. Iouem enim plerumq[ue] primam cauam solent appellare. Sed Pindarus multo magis mystice tanquam Pythagoreus, Vnum, inquit, hominum genus est, & ab una matre cuncti, unum patrem creatorum simum atq[ue] optimum artificem habemus, qui progrellus singulis diuersos secundum merita præberet. Matrem profectio Hylen appellauit. Illud autem Platonis in epistola ad Erastum, & Coriscon omnino diuinum, patrem enim & filium nominat, & per

Socratis de-
mon.

Mundus in-
telligibilis et
sensibilis.

Gen. 1.

Pandora a
pud Hesio-
dum.

eos

eos pię tanquam uniuersi causam iurandum esse afferit. & illud similiter: Circa regem omnium omnia esse, secundum circa secunda, tertium circa tertia. Quæ omnia aut illi diuinitas reuelata sunt, aut quod reliquum est, ab Heraclito scriptura accepit: sanctissimam enim trinitatem illis uerbis significari, non dubito: tertium enim spiritum, filium secundum patrem primum ordine posito collocamus. Heraclitus uero Ephesus, unum mundum sempiternum atq[ue] incorruptibilem opinatur semper fuisse, futurumq[ue] mundo opia affirmans, alterum corruptibilem & factum diuinum. Plato rursus in septuaginta de Republica hæc diem, nocturnam diem appellat, propter huius mundi fortè principes. Somnum autem & mortem uiam anima in corpus similiter, ut Heraclitus, esse confirmat. Quamobrem, ut puto, spiritus sanctus ore propheta de Salvatore nostro his uerbis predixit: Ego dormiui, & soporatus sum: surrexi, quoniam Dominus suscepit me. Non enim resurectio, nem solummodo Dei excitationemq[ue] a somno, sed descendit etiam eius in carnem somnum allegoricæ appellauit. Ego uero de dominico etiam die, in decimo de Republica, his uerbis uaticinatum fuisse Platonem censeo. Cum inquit, in præto septem dies singuli affuerunt, tunc surgentes hinc oportet in octauo die ipsos profici, & quadriduo peruenire, pratum enim octauam sphæram tanquam amena sanctorum loca intelligimus, septem autem dies erraticarum sphærarum & omnem operam artem ad finem requiescere fertur. Via uero, inquit, que ultra erraticas stellas est, ad supremum cœlum ducit, ad motum uidelicet & diem octauum. Quatuor uero peruenirent ait per quatuor elementa, uiam fieri significans. Septimam etiam diem non Hebrei solum, sed omnes ferunt philosophi quām poëtæ sacratorem esse cognoverunt. Antiphenes quoq[ue] propheticum illud, Cui me assilasti, dicit Dominus, communauit, Deumq[ue] dixit nulli similem esse Qua Philosophorum impossibile est, inquit, ipsum agnoscere, cuius imaginem nullam habeas. rum de Deo Similia etiam Xenophanes his uerbis scribit. Qui omnia qua sententia.

S 3 est